«РАСЛЫЙМ»

Татарстан Республикасы
мәгариф һәм фән министры
__________ А.Х. Гыйльметдинов
"20" гыйнвар 2012 нче ел

Татар телендә гомуми белем бирүче мәктәпләрнең IX сыйныф укучыларынына 2012 нче елда ТАТАР ТЕЛЕННӘН яңа формада дәүләт (йомгаклау) аттестациясе уздыру өчен әзерлек дәрәҗәсенә куелган таләпләр һәм эчтәлек элементларының кодификаторы

Татарстан Республикасы мәгариф һәм фән министрлыгы
тарафыннан әзерләнде

Татар телендә гомуми белем бирүче мәктәпләрнең IX сыйныф укучыларынына 2012 нче елда татар теленнән яңа формада дәүләт (йомгаклау) аттестациясе уздыру өчен әзерлек дәрәҗәсенә куелган таләпләр һәм эчтәлек элементларының кодификаторы

Татар теленнән төп гомуми белем бирү программаларын үзләштергән IX сыйныф укучыларынының әзерлек дәрәҗәсенә куелган таләпләр һәм эчтәлек элементларының кодификаторы (алга таба – кодификатор) 2012 нче елда яңа формада дәүләт (йомгаклау) аттестациясе уздыру өчен эшләнгән контроль бәяләү материалларының эчтәлеген билгеләүче мөһим документларның берсе. Ул Татарстан Республикасы мәгариф һәм фән министрлыгы тарафыннан 2009 нчы елның 5 нче мартында 499 нчы боерык белән расланган “Татар теленнән гомуми белем бирүнең вакытлы дәүләт стандарты”на нигезләнеп төзелде.

Кодификаторда Татарстан Республикасы мәгариф һәм фән министрлыгы тарафыннан тәкъдим ителгән дәреслекләргә, белем бирү программаларына кертелмәгән эчтәлек элементлары һәм әзерлек дәрәҗәсенә куелган таләпләр чагылыш тапмый.

Әлеге документ төп гомуми белем мәктәбе курсы буенча татар теленнән контроль бәяләү материаллары эшләү өчен нигез булып тора, шуңа уку материалын гомумиләштерү һәм системалаштыру принцибына корылган.

Калын курсив хәрефләр белән эчтәлеге киңрәк булган бүлекләр язылды, алар кечкенәрәк блокларга бүлеп бирелде. Кодификаторның һәр элементы уку эчтәлегенең эреләндерелгән дидактик берәмлеген тәшкил итә, шуңа күрә анда бер тема буенча берничә бирем булырга мөмкин. Икенче баганада тикшерү биремнәре төзелә торган элементның коды күрсәтелгән.

1 нче бүлек. Төп гомуми белем мәктәбе курсы буенча татар теленнән имтиханда тикшерелә торган эчтәлек элементлары исемлеге

Төп гомуми белем мәктәбе курсы буенча татар теленнән имтиханда тикшерелә торган эчтәлек элементлары исемлеге[1] татар теленнән гомуми белем бирүнең вакытлы дәүләт стандартына нигезләнеп төзелде.

Бүлек коды	Имтихан эшендә тикшерелә торган	Тикшерелә торган материалның эчтәлеге

[1] Татар теленнән гомуми төп белем бирү (5-9 нчы сыйныфлар) баскычында укучыларның белем дәрәҗәсенә таләпләр. Татар теленнән гомуми белем бирүнең вакытлы дәүләт стандарты (Татарстан Республикасы мәгариф һәм фән министрлыгы тарафыннан 2009 нчы елның 5 нче мартында 499 нчы боерык белән расланган)

	элемент коды	
1		***Фонетика, орфоэпия***
	1.1	Аваз һәм хәреф
	1.2	Сузык авазларның рәт һәм ирен гармониясе
	1.3	Тартык авазларның уңай һәм кире ассимиляциясе
	1.4	Фонетик анализ
2		***Графика һәм орфография***
	2.1	Сузык авазларны белдергән хәрефләрнең дөрес язылышы
	2.2	Тартык авазларны белдергән хәрефләрнең дөрес язылышы
	2.3	ъ һәм ь хәрефләренең дөрес язылышы
3		***Лексикология һәм фразеология***
	3.1	Сүзләрнең туры һәм күчерелмә мәгънәсе
	3.2	Бер һәм күп мәгънәле сүзләр
	3.3	Фразеологик әйтелмәләр
	3.4	Лексик анализ
4		***Сүз ясалышы***
	4.1	Сүзләрнең мәгънәле кисәкләре
	4.2	Кушымчаларның төрләре
	4.3	Сүзләрнең ясалышы буенча төрләре
	4.4	Сүзләрнең төзелешен һәм ясалышын тикшерү
5		***Грамматика. Морфология***
	5.1	Мөстәкыйль сүз төркемнәре
	5.2	Модаль сүз төркемнәре
	5.3	Хәбәрлек сүзләр
	5.4	Бәйләгеч сүз төркемнәре
	5.5	Морфологик анализ
6		***Грамматика. Синтаксис***
	6.1	Җөмләдә сүзләр бәйләнеше һәм аның төрләре
	6.2	Сүзтезмә
	6.3	Гади җөмләләрнең төрләре.
	6.4	Җөмләнең грамматик кисәкләре: баш кисәкләр
	6.5	Җөмләнең иярчен кисәкләре
	6.6	Җөмләнең модаль кисәкләре
	6.7	Җөмләнең тиңдәш кисәкләре, алар янында гомумиләштерүче сүзләр
	6.8	Гади җөмләләргә синтаксис анализ

	6.9	Тезмә кушма җөмлә һәм аның төрләре
	6.10	Иярченле кушма җөмлә һәм аның төрләре
	6.11	Күптезмәле һәм күп иярченле катлаулы кушма җөмлә
	6.12	Катнаш кушма җөмлә
	6.13	Кушма җөмләләргә синтаксик анализ
7		***Пунктуация***
	7.1	Ия белән хәбәр арасында тыныш билгесе
	7.2	Гади җөмләдә (тиңдәш кисәкләр, модаль кисәкләр, аерымланган хәлләр) янында тыныш билгеләре
	7.3	Теркәгечле һәм теркәгечсез тезмә кушма җөмлә, аналитик һәм синтетик иярчен җөмләле, күп иярченле һәм катнаш кушма җөмләләрдә тыныш билгеләре
8		***Стилистика һәм сөйләм культурасы***
	8.1	Текст турында төшенчә. Текстның мәгънәви һәм композицон бөтенлеге.
	8.2	Стиль төрләре
	8.3	Сөйләм төрләре
	8.4	Темага, максатка һәм аралашу ситуациясенә карап, тексттан тел чараларын сайлау
	8.5	Сөйләмгә куела торган таләпләр
	8.6	Текст анализы .Төрле стиль һәм жанрга караган текстлар төзү
9		***Тел нормалары***
		Лексик, морфологик, синтаксик һәм пунктуацион нормаларны саклау
10		***Татар әдәби теленең байлыгы һәм тәэсирле булуы***

2 нче бүлек. Төп гомуми белем мәктәбе курсы буенча татар теленнән имтиханда тикшерелә торган әзерлек дәрәҗәсенә куелган таләпләр исемлеге

Югарыда күрсәтелгән стандартта күрсәтелгән төп фикердә укучыларның сөйләм һәм акыл (интеллектуаль) эшчәнлеге истә тотыла.

Бу бүлектә укучыларның татар теленнән төп гомуми белем бирү баскычына куела торган таләпләр күрсәтелә.

Таләпнең коды		Имтиханда тикшерелә торган күнекмәләр
1		***Анализ төрләре***
	1.1	Тел берәмлекләрен табып, аларны төрле (фонетик, лексик, сүз төзелеше, морфологик, синтаксиктик) яктан тикшерү
	1.2	Текстның (өзекнең) темасын, төп фикерен билгеләү
	1.3	Телдән һәм язма сөйләмне аеру, төрле стиль һәм жанрга караган текстларны тикшерү
2		***Тыңлап аңлау һәм уку***
	2.1	Телдән һәм язма сөйләмне тиешенчә аңлау
	2.2	Төрле стиль һәм жанрдагы текстларны уку
	2.3	Өйрәнү, танышу, гомумән карап- танышып чыгу характерындагы уку төрләренә ия булу
	2.4	Төрле чыганаклардан (белешмәлек һәм сүзлекләрдән) кирәкле мәгълүматны таба белү
3		***Язу***
	3.1	Текстның планын төзү, эчтәлеген сөйләү, изложение язу
	3.2	Төрле стиль һәм жанрдагы текстлар (бәяләмә, чыгыш, хат, расписка, гариза һ.б.ш.) язу
	3.3	Темага, максатка һәм аралашу ситуциясенә ярашлы тел чараларын сайлап, урынлы куллана белү
	3.4	Монолог һәм диалогның төрле төрләреннән файдалану

	3.5	Телдән һәм язма сөйләмдә үз фикереңне иркен рәвештә дөрес итеп, темага туры китереп, эзлекле һәм бәйләнешле итеп белдерү
	3.6	Сөйләмдә хәзерге татар әдәби теленең орфоэпик, лексик, һәм грамматик нормаларын үтәү
	3.7	Язуда орфография һәм пунктуациянең төп кагыйдәләрен саклау
	3.8	Татар сөйләм әдәбе нормаларын үтәү
	3.9	Үз сөйләмеңнең, төзегән текстларның дөреслеген тикшерү, андагы грамматик һәм сөйләм хаталарын табып төзәтү